

Turbék Zoltán

FÜGGETLENSÉG VAGY ÁTPOLITIZÁLTSÁG?¹

AZ ENSZ EMBERI JOGI MONITORINGRENDSZERÉNEK MŰKÖDÉSE A GYAKORLATBAN

Independence or Politicisation?

The Operation of the UN Human Rights Monitoring System in Practice

Dr. Turbék Zoltán, a Geneva Centre for Security Policy vendégkutatója, a mesterséges intelligencia és egyéb új technológiák szabályozásával foglalkozó szakértő, volt karrierdiplomata és ENSZ-tisztviselő, zoltanturbek@yahoo.com

Az elmúlt években egyre több kritika és támadás éri az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének működését. Ezek többsége az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa által létrehozott mandátumbirtokosok, például az emberi jogi különleges jelentéstevők, illetőleg az egyes nemzetközi emberi jogi egyezmények végrehajtását felügyelő, jogértelmezési és jogfejlesztési tevékenységet is végző, (elvieken) független szakértőkből álló úgynevezett treaty bodyk tagjainak politikai elfogultságtól és ideológiáktól mentes, független működését, és ezáltal alkalmasságát vonja kétségbe.

Felmerül a kérdés, hogy mennyiben megalapozottak és indokoltak ezen kritikus hangok: valóban megkérdőjelezhető-e az említett szakértők és testületek függetlensége, vádolhatók-e munkájuk átpolitizálásával. Az emberi jogi monitoringrendszerbe beépített intézményi garanciák mellett és ellenére ténylegesen lehetséges működésük átpolitizálása?

Jelen tanulmány célja, hogy az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének két kiemelt szereplőjére, az emberi jogi különleges jelentéstevőkre és a treaty bodykra fókuszálva összehasonlító áttekintést adjon azok létrehozásának körülményeiről és intézményi felépítésük főbb jellemzőiről, valamint különbségeiről, különös figyelmet szentelve a független működést biztosítani hivatott intézményi garanciákra. Ezt követően a korábban karrierdiplomataként dolgozó szerző gyakorlatból merített példákat, konkrét eseteket segítségül hívva vizsgálja meg, hogy mely külső és belső tényezők hathatnak a monitoringmechanizmusok függetlensége ellen, és vezethetnek e mechanizmusok átpolitizálódásához, illetőleg erősíthetik működésük átpolitizáltságát.

¹ A tanulmányban rögzített gondolatok és értékelések a szerző magánvéleményét tükrözik, nem tekinthetők bármely korábbi munkáltatója hivatalos álláspontjának.

KULCSSZAVAK:

átpolitizálódás, emberi jogok, emberi jogi monitoringmechanizmusok, ENSZ, függetlenség, különleges jelentéstevők, szerződést felügyelő testületek

In recent years, the functioning of the UN human rights monitoring system has been subject to increasing criticism and attacks. Most of these questions the impartiality and independence, and thus the suitability of so-called mandate holders established by the UN Human Rights Council (such as special rapporteurs) and of treaty bodies, whose members serve (in principle) as independent experts and are tasked to monitor the implementation of international human rights conventions and engage in legal interpretation and development.

The question arises as to how well-founded and justified these critical voices are, whether the independence of the aforementioned experts and bodies can really be questioned, and whether they can be accused of politicising their work. Is it actually possible to politicise their work, despite the institutional safeguards built into the human rights monitoring system?

The aim of this study is to provide a comparative overview of two key players in the UN human rights monitoring system, the special rapporteurs on human rights and the treaty bodies, focusing on the circumstances surrounding their establishment and the main characteristics and differences in their institutional structures, with particular attention to the institutional guarantees designed to ensure their independent functioning. The author, a former career diplomat, will also draw on examples from own experience and specific cases to examine which external and internal factors can undermine the independence of monitoring mechanisms and might lead to their politicisation or reinforce the politicisation of their operation.

KEYWORDS:

politicisation, human rights, human rights monitoring mechanisms, United Nations, independence, special rapporteurs, treaty bodies

BEVEZETÉS

Az elmúlt években egyre több kritika és támadás éri az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének működését.² Ezek többsége az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa által létrehozott mandátumbirtokosok, például az emberi jogi különleges jelentéstevők,³ illetőleg az egyes nemzetközi emberi jogi egyezmények végrehajtását felügyelő, jogértelmezési⁴ és jogfejlesztési⁵ tevékenységet is végző, (elviekben) független szakértőkből álló úgynevezett *treaty body*⁶ tagjainak politikai

² Az ENSZ emberi jogi intézményeiről részletesebben lásd például SUBEDI 2017; O'FLAHERTY 2002; O'FLAHERTY 2006; HANNUM 2019.

³ Lásd például SUBEDI 2018; HOFFMANN 2025b.

⁴ Lásd például PETERS 2012.

⁵ Lásd például ÇALI-WYSS 2008; ÇALI 2013.

⁶ Lamm Vanda álláspontja szerint a „szerződést felügyelő bizottság” megfogalmazás adja vissza legpontosabban az angol *treaty body* szakkifejezés jelentését. LAMM 2013.

elfogultságtól és ideológiáktól mentes, független működését, és ezáltal alkalmasságát vonja kétségbe.⁷

Felmerül a kérdés, hogy mennyiben megalapozottak és indokoltak ezen kritikus hangok: valóban megkérdőjelezhető-e az említett szakértők és testületek függetlensége, vádolhatók-e munkájuk átpolitizálásával. Az emberi jogi monitoringrendszerbe beépített intézményi garanciák mellett és ellenére ténylegesen lehetséges működésük átpolitizálása?⁸

Jelen tanulmány célja, hogy az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének két kiemelt szereplőjére, az emberi jogi különleges jelentéstevőkre és a *treaty body*kra fókuszálva összehasonlító áttekintést adjon azok létrehozásának körülményeiről és intézményi felépítésük főbb jellemzőiről, valamint különbségeiről, különös figyelmet szentelve a független működést biztosítani hivatott intézményi garanciákra. Ezt követően a korábban karrierdiplomataként dolgozó szerző gyakorlatból merített példákat, konkrét eseteket segítségül hívva vizsgálja meg, hogy mely külső és belső tényezők hathatnak a monitoringmechanizmusok függetlensége ellen, és vezethetnek e mechanizmusok átpolitizálódásához, illetőleg erősíthetik működésük átpolitizáltságát.

KIVÁLASZTÁSI FOLYAMAT

Jelentős eltérés mutatkozik a különleges jelentéstevők és a *treaty body* tagok kiválasztásának⁹ folyamata között. A különleges jelentéstevők esetében egy átlátható, többlépcsős, leginkább állásjelentkezéshez hasonló folyamatra kerül sor, amelynek keretében az adott tisztségre a jelentkező egyénileg nyújt be pályázatot, vagy ritkább esetben egy szervezet (például nemzeti emberi jogi intézmény, úgynevezett NHRI) jelöli az adott szakértőt. A pályázatok beérkezését követően az öttagú, tagállami nagykövetekből és esetenként szenior diplomatikából álló úgynevezett *Consultative Group* előszűri a jelentkezőket és ajánlásokat tesz az Emberi Jogi Tanács aktuális elnökének, aki vagy elfogadja e testület ajánlásait, vagy nagy ritkán felülírja

⁷ A különleges jelentéstevőktől és *treaty body*ktől egyébként jelentősen eltérő emberi jogi egyetemes időszakos felülvizsgálat (*Universal Periodic Review*, UPR) kapcsán is egyre többször hangzik el az átpolitizálódás és a UPR eredeti funkciója kiüresedésének vádja. Ennek oka a következő jelenségekben keresendő: egyre gyakoribb, hogy a felülvizsgálatra készülő állam – meghallgatása előtt – körjegyzékben vagy egyénileg címzett szóbeli jegyzékben mobilizálja a baráti államokat, akik – a bilaterális kapcsolatra tekintettel és sok esetben függetlenül a vizsgált állam tényleges emberi jogi teljesítményétől – támogató felszólalást tesznek, ezzel ellensúlyozva a emberi jogi visszaélésekre, gyengeségekre rámutató, nem baráti államoktól és civil szervezetektől érkező kritikákat. A hozzászóló államok által tett ajánlások felülvizsgált állam általi elfogadását, illetve elutasítását is egyre inkább befolyásolja a két ország közötti diplomáciai kapcsolat aktuális természete. Szemben a korábbi gyakorlattal, az elmúlt években érzékelhető a felülvizsgált állam ajánlásokra adott reakciójának erősödése, és a hangnem nyersebbé válása. Ugyancsak az átpolitizáltság erősödését jelzi, hogy több állam (az EJT működéséből kivonuló Nicaragua és a hasonlóképp eljáró USA) is bojkottálta aktuális felülvizsgálatukat. A UPR átpolitizálódását – e mechanizmus alapvetően eltérő jellege, valamint jelen értekezés terjedelmi korlátja miatt – e tanulmány keretei között nem vizsgáljuk. A UPR-ról bővebben lásd például HAASZ–SZAPPANYOS 2011.

⁸ ZYBERI–SALAMA 2023.

⁹ CARRARO 2019.

azokat – ez utóbbi esetben azonban indokolnia kényszerül eltérő döntését. Ezt követően az Emberi Jogi Tanács határoz az EJT elnök döntésének formális jóváhagyásáról.¹⁰

A *treaty body*k tagjainak kiválasztása¹¹ ezzel szemben sokkal inkább átpolitizált folyamat.¹² A különleges jelentéstevők esetében zajló egyéni pályázati eljárás helyett a *treaty body*k tagjait a *treaty body*t felállító adott nemzetközi szerződés részes államai jelölik, majd a jelöltek-ről – az adott nemzetközi szerződés rendelkezéseitől függően – a részes államok konferenciája/közgyűlése vagy épp az ECOSOC dönt szavazás útján. Tekintettel arra, hogy az adott személy jelölése kormányzati döntést, majd a siker előmozdítása érdekében aktív diplomáciai kampányt igényel, a jelölt szakmai felkészültsége mellett (rosszabb esetben helyett) kiemelt szempont az adott egyén elfogadhatósága (esetenként akár pártszimpatíja/politikai nézetei) az aktuális kormányzati döntéshozók számára. Tekintettel arra, hogy az adott részes állam jelöltjének *treaty body*ba való bekerülése komoly elismerés és presztízs a jelöltet állító részes állam számára is, a választás egyértelműen politikai jellege ellenére is a részes államok többsége törekszik szakmailag felkészült és elismert jelöltet állítani. Egy alkalmatlan jelölt állítása és választási kudarca a jelöltállító részes állam számára is kínos és presztízsveszteség.

A jelöltállítást követően indul a részes államok közötti alkudozás, vagy ahogy Valentina Carraro egyik interjúalánya nevezte, az úgynevezett *horse trading* (szó szerint: „lóbörze”, átvitt értelemben: „alkudozás”),¹³ amikor is a részes államok a jelöltjük melletti kampányolás keretében minél több kölcsönös, illetve kereszttámogatási megállapodás megkötésére törekednek. A folyamat a részes államok jelölti listáról való szavazásával zárul, amely a gyakorlatban sokszor több körben zajlik. A végső eredmény megszületését elősegítendő gyakran kerül sor a részes államok közötti informális egyeztetésekre, háttéralkuk megkötésére, valamint a gyengén teljesítő jelöltek kiesésére vagy a következő szavazási forduló előtti önkéntes visszalépésére.

A fentebb bemutatott folyamat során a részes államok döntését sok esetben politikai szempontok dominálják, a szakmai aspektusok gyakran háttérbe szorulnak. Vannak ugyanakkor üdítő kivételek: egyes részes államok (például Liechtenstein, Hollandia, Svédország, Norvégia, Dánia, Finnország, Izland, Egyesült Királyság) a független működést megkövetelő tisztségek esetében elvi alapon elzárkóznak támogatási megállapodások megkötésétől, és döntésüket kizárólag – vagy legalábbis elsődlegesen – a jelölt felkészültségét mérlegelve hozzák meg, ezzel is törekedve a testület függetlenségének erősítésére.

MANDÁTUMUK

A különleges jelentéstevők – mandátumuktól függően – tematikus emberi jogi kérdésekkel (például kisebbségi ügyekkel, oktatáshoz való joggal) vagy országhelyzetekkel / egyes területek (például Oroszország, megszállt palesztin területek) emberi jogi helyzetével foglalkoznak.

¹⁰ Lásd Human Rights Council 2011: Annex, 22. paragrafus; Human Rights Council [é. n.].

¹¹ OHCHR 2013.

¹² Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights 2021.

¹³ CARRARO 2019. Mások *vote trading*nek („szavazatvásárlás”) nevezik a támogatási megállapodások maximalizálását célzó diplomáciai alkudozást.

Ennek keretében vizsgálatokat folytatnak, országlátogatásokat tesznek (feltéve, hogy az illetékes hatóságok beengedik a jelentéstevőt az országba/területre), valamint jelentéseket készítenek. Munkájuk és döntéseik során széles körű autonómiával rendelkeznek, s munkájukról kizárólag az EJT-nek, illetve többségük az ENSZ Közgyűlésének is köteles beszámolni, éves tematikus jelentés benyújtása útján.

A *treaty bodyk* és ennek keretében tagjaik elsődleges feladata a *treaty bodyt* felállító nemzetközi szerződésből fakadó kötelezettségek részes államok általi végrehajtásának monitorozása, ennek során pedig a részes államok által benyújtott jelentések megvitatása és értékelése, valamint úgynevezett egyéni panaszok vizsgálata. A *treaty bodyk* az adott egyezmény egyes rendelkezéseinek értelmezésével is foglalkoznak, ilyen esetekben úgynevezett *General Commenteket* dolgoznak ki és fogadnak el.¹⁴

MŰKÖDÉSÜK ÉS FÜGGETLENSÉGÜK SZABÁLYOZÁSA

A különleges jelentéstevők és a *treaty bodyk* tagjainak függetlenségét¹⁵ biztosítani hivatott legfontosabb szabályokat és intézményi garanciákat külön-külön dokumentumok rögzítik.

A különleges jelentéstevők mandátumának részleteit a mandátum létrehozásáról, illetve az adott jelentéstevő kijelöléséről döntő EJT-határozatok szabják meg. Működésük és függetlenségük jogi keretét elsődlegesen a szigorú magatartási szabályokat tartalmazó, semlegességüket hangsúlyozó, az 5/2. számú EJT-határozattal elfogadott és a valamennyi mandátumbirtokosra vonatkozó, kötelező erejű *Code of Conduct* rögzíti. Függetlenségük és jogi státuszuk, beleértve funkcionális mentességük, szabályozása szempontjából ugyancsak releváns az ENSZ Alapokmánya,¹⁶ valamint az ENSZ kiváltságairól és mentességeiről szóló 1946-os New York-i Egyezmény.¹⁷ Utóbbi szóhasználatá értelmében, státuszuk szerint nem ENSZ-tisztviselőnek (*non-UN staff*) minősülő független szakértők, akik személyes minőségükben kötelesek eljárni. A Nemzetközi Bíróság két tanácsadó véleményében¹⁸ mondta ki, hogy a különleges jelentéstevők az 1946-os New York-i Egyezmény értelmében úgynevezett *experts on mission*nek minősülnek. Mindezekre tekintettel az 1946-os New York-i Egyezmény értelmében funkcionális (azaz tisztségükhöz kötődő, tehát nem abszolút)¹⁹ immunitást élveznek. Mint fentebb olvashattuk, kiválasztásukról az EJT elnöke dönt, elsődlegesen a szakértelemük alapján. Bár

¹⁴ Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights 2012.

¹⁵ HOFFMANN 2025a.

¹⁶ *Charter of the United Nations* 1945, különösen a 100, 104, 105. cikkek.

¹⁷ *Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations* 1946, különösen a 22. cikk.

¹⁸ A *Sub-Commission on the Prevention of Discrimination and Protection of Minorities of the Commission on Human Rights special rapporteur*ként eljáró, román származású Dumitru Mazilu státusza kapcsán, illetőleg a malajziai származású, Dato' Param Kumaraswamy bírák és jogászok függetlenségével foglalkozó különleges jelentéstevő ügyében kiadott tanácsadó véleményeiben. Lásd International Court of Justice 1989; International Court of Justice 1999. Lásd még MUNTARBHORN 2026.

¹⁹ Figyelembe véve azt, hogy az ENSZ főtitkára rendkívül ritkán mond le a szervezetet, illetve a munkatársait és a szakértőit megillető immunitásról, egyes vélemények (például August Reinisché) szerint e funkcionális immunitás a gyakorlatban inkább egyfajta abszolút, teljes körű immunitásként működik. Lásd REINISCH 2013.

ők is ki vannak téve az államok lobbizási/nyomásgyakorlási kísérleteinek, az világosan látszik, hogy kiválasztásuk (és működésük) – a *treaty body*k tagjaihoz képest – kormányközi eljárások által jóval kevésbé van befolyásolva.

A különleges jelentéstevők működési kereteit és a tőlük elvárt etikai magatartás és szakmai viselkedés normáit az Emberi Jogi Tanács által 2007-ben elfogadott úgynevezett *Code of Conduct*²⁰ szabályozza. E dokumentum hangsúlyozza, hogy a mandátumbirtokosok,²¹ beleértve a különleges jelentéstevőket, független ENSZ-szakértőknek minősülnek, akik személyes minőségükben kötelesek eljárni. Ennek egyik garanciája, hogy nem kérhetnek és nem fogadhatnak el utasításokat semmilyen kormánytól, magánszemélytől, kormányzati vagy nem kormányzati szervezettől, illetve nyomásgyakorló csoporttól. Emellett tartózkodniuk kell attól, hogy hivatali pozíciójukat vagy tisztségükből származó ismereteiket magáncélokra, pénzügyi vagy egyéb előnyökre, illetve családtagjaik, közeli munkatársaik vagy harmadik felek javára és/vagy hátrányára használják fel. Nem fogadhatnak el semmilyen kitüntetést, érdemrendet, kedvezményt, ajándékot vagy díjazást sem kormányzati, sem nem-kormányzati forrásból a megbízatásuk teljesítése során végzett tevékenységeikért. Független státuszukat erősítendő funkcionális immunitással rendelkeznek, és munkájuk megkezdése előtt ünnepélyes esküt kell tenniük. Személyes politikai véleményük nem befolyásolhatja megbízatásuk végrehajtását, ennek során ezért visszafogottságot, mérsékeltséget és diszkréciót kell tanúsítaniuk, hogy ne ássák alá mandátumuk függetlenségét vagy a mandátum megfelelő végrehajtásához szükséges környezetet.

A *treaty body*k tagjainak működési kereteit a *treaty body*k elnökei által közösen kidolgozott és jóváhagyott *Addis Ababa Guidelines*²² szabályozza, amely ugyan nem kötelező érvényű, de meghatározza – többek között – az összeférhetetlenségi szabályokat, beleértve, hogy az esetlegesen felmerülő érdekütközést jelezniük kell, és nem vehetnek részt az adott ügy tárgyalásában. Ez a dokumentum a különleges jelentéstevőkre vonatkozó *Code of Conduct*-nál szűkebb fókuszú.

A tagok egyéni döntéshozatali autonómiájukat az adott egyezmény által felállított keretek között gyakorolhatják, ennek korlátja ugyanakkor a közöttük meglévő konszenzus követelménye, amely intenzív testületen belüli egyeztetéseket, sok esetben pedig az egyéni álláspont módosítását, vagy akár feladását igényli a valamennyi tag által elfogadható kompromisszum érdekében.

A tagok megbízatásának jogi alapját az adott egyezmény részes államainak döntése adja. Független működésük jogi keretét a szóban forgó egyezmény erre vonatkozó rendelkezései (például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának²³ 28. cikke) és a valamennyi *treaty body* tekintetében magatartási és etikai szabályokat rögzítő, nem kötelező erejű, 2012-ben elfogadott, fent említett *Addis Ababa Guidelines* adja. Néhány *treaty body* – a nem kötelező *Addis Ababa Guidelines* végrehajtása érdekében – elfogadott saját belső etikai szabályokat is a tagok működésére vonatkozóan.

²⁰ Human Rights Council 2007.

²¹ Az úgynevezett különleges eljárások (*Special Procedures*) mandátumbirtokosainak típusai a következők: különleges jelentéstevők (*Special Rapporteurs*); független szakértők (*Independent Experts*); valamint a munkacsoportok (*Working Groups*).

²² United Nations 2012.

²³ *International Covenant on Civil and Political Rights* 1966.

Ahogy fentebb bemutatottuk, a *treaty body* tagjainak jelölése kormányzati politika által erősen befolyásolt folyamat, megválasztásuk pedig egy részes államok közötti alkudozás eredménye. Mindazonáltal a tagok – az ENSZ Jogi Hivatalának értelmezése szerint – ugyancsak független ENSZ szakértőknek (*experts on mission*) minősülnek, akik – hasonlóan a különleges jelentéstevőkhöz – személyes minőségükben kötelesek eljárni, és megilletik őket a különleges jelentéstevőknek is járó kiváltságok és mentességek.²⁴

Összefoglalva tehát a főbb különbségeket, a különleges jelentéstevők szélesebb körű *de facto* függetlenséggel rendelkeznek, köszönhetően a nem államok általi jelölésüknek, valamint munkamódszereik kevésbé formalizált szabályozásának. A *treaty body* tagjai pedig – annak ellenére, hogy az adott nemzetközi egyezmény formálisan is garantálja és megköveteli függetlenségüket – a politikai szempontok által is befolyásolt jelölési és választási eljárás következtében gyakran szembesülnek politikai nyomásgyakorlással, és kevésbé rugalmas, a vonatkozó egyezmény által is behatárolt, a *treaty body* által elfogadott eljárási szabályok által meghatározott keretben kényszerülnek működni.

A KÜLÖNLEGES JELENTÉSTEVŐKET ÉRŐ KIHÍVÁSOK A GYAKORLATBAN

A transzparens, többlépcsős pályázati eljárás ellenére a gyakorlatban a *special rapporteur*ök megválasztása is lehetőséget ad bizonyos állami vagy érdekcsoportok általi befolyásolásra. A pályázókat előszűrő *Consultative Group* regionális csoportok között elosztott 5 helyéért a tagállamok részéről komoly harc folyik, tekintettel arra, hogy ebben a fázisban lehet kizárni vagy megnehezíteni a szakmai vagy egyéb (például politikai, földrajzi) okból nem támogatott vagy elfogadhatatlan pályázó esélyeit. Előfordul, hogy az adott regionális csoporton belül – több *Consultative Group* tagságra aspiráló tagállam közötti versenyhelyzet miatt – nem sikerül konszenzusra jutni a következő tag tekintetében. Ilyen esetekben a regionális csoport koordinátori feladatait ellátó tagállam nagykövete mindent megtesz a konszenzus érdekében, időnként innovatív megoldásokkal (példának okáért az egyéves tagság ellenére több évre előre megszabni az adott regionális csoportot képviselő tagállamok sorrendjét). Legutóbb például az USA és Törökország egymásnak feszülése miatt a WEOG²⁵ csoporton belül kialakult bénult helyzetet sikerült ezzel a megoldással feloldani.

A *Consultative Group* tagság stratégiai fontosságát jelzi, hogy egyes (például az emberi jogok terén kritizált) befolyásos tagállamok időnként megpróbálják elérni, hogy az érdekeiket képviselő *proxij*ukként eljárni hajlandó baráti államok kerüljenek be az öttagú csoportba.²⁶ Előfordult az is, hogy a *Consultative Group* reprezentativitását és ezzel a kiválasztási folyamat inkluzivitását érte kritika. A közelmúltban történt esetben a kisebbségi ügyekkel foglalkozó

²⁴ United Nations 1969: 207–210; PAYANDEH–CHUNG 2026: 500; United Nations 2002.

²⁵ *Western European and Others Group*, azaz a nyugat-európai és egyéb *like-minded* („hasonló szemléletű”) országok csoportja.

²⁶ 2024-ben Magyarországot is bátorította egy másik regionális csoportba tartozó, befolyásos ország arra, hogy jelentkezzen a *Consultative Group*ba, remélve, hogy tagként nyitottak lennének érdekeik figyelembevételére, a megkeresést azonban végül udvariasan elhárítottuk.

jelentéstevői posztra pályázó jelöltek előszűrése kapcsán több korábbi mandátumbirtokos és civil szervezet kifogásolta, hogy az akkor épp kizárólag fehér bőrű férfiakból álló *Consultative Group* egy olyan svájci fehér bőrű férfit javasolt a posztra, aki svájci francia nyelvet beszélő kisebbséghez tartozónak vallva magát érvelt amellett, hogy e területen folytatott tudományos munkássága mellett rendelkezik személyes kisebbségi tapasztalatokkal is.

A különleges jelentéstevők szakmai háttere rendkívül változatos: vannak köztük a tudományos életből érkező kutatók, gyakorló jogászok, civil szférából érkező aktivisták, időnként pedig volt kormánytisztviselők. Mandátumukból fakadó szerepüket, függetlenségüket, nyilvánosságához való fordulást célzó eszköztárjukat a vonatkozó szabályok mellett – ideális esetben annak keretei között – különbözőképp értelmezik. Természetesen személyiségük is rendkívül sokféle lehet. Ahogyan bármilyen emberi csoportban, köztük is vannak olyanok, akik élvezik a rivaldafényt, szeretnek a nemzetközi porondon szerepelni, és persze vannak inkább visszahúzódo, introvertált típusú jelentéstevők is. Néhányuk erős egóval, vagy akár rendkívüli küldetéstudattal rendelkezik, ami – ha ez a tőlük elvárt mértékletesség rovására megy – kockázatokat is generálhat.

Ideológiai, politikai preferenciájuk – és hogy mennyiben engedik, hogy ez kihasson munkájukra, vagy akár dominálja azt, illetve az általuk képviselt álláspontot – ugyancsak változatos. Egyes jelentéstevők kapcsán felvetődött, hogy elfogultak, bizonyos politikai lobbicsoportok által befolyásoltak, a kiegyensúlyozottság és semlegesség elvárásait félredobva egy adott ideológia mellett kampányoló, aktivista szerepben lépnek fel.²⁷ A közelmúltban előfordult, hogy egyes jelentéstevők megosztó politikai nyilatkozatokat tettek, esetleg proaktív vagy akár provokatív közösségimédia-használatuk során – egyes értékelések szerint – nem tartották be a mértékletesség elvét. Volt arra is példa, hogy egy jelentéstevő nyilvánosan összetűzésbe került egy államelnökkel,²⁸ vagy a saját jelentéstevői megbízatását arra használta, hogy hivatalos útjai során kampányoljon az általa kívánt jövőbeli poszt elnyerése mellett. Időnként az is előfordul, hogy az adott *rapporteur* a mandátumát kiterjesztően értelmezve, annak keretein túlmutató témákkal is foglalkozik.²⁹

Egyes jelentéstevők kapcsán elhangzik a vád, hogy munkájuk szakmai színvonala nem megfelelő. Az elfogultság mellett ennek oka lehet – többek között – a felkészültség hiánya, a nem megfelelő munkamódszerek (például nem kellően reprezentatív forrásokból dolgozik) alkalmazása, vagy akár azon körülmény, hogy az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalától

²⁷ Például Rím asz-Szálm nők elleni erőszakkal (*violence against women*, VAW) foglalkozó jelentéstevő kapcsán megfogalmazódott a vád, hogy konzervatív lobbicsoportok befolyásolják a genderideológia ellenes álláspontját. Lásd például LANGRAND 2025. A megszállt palesztin területek emberi jogi helyzetével foglalkozó Francesca Albanese kapcsán pedig több érdekcsoport és állam részéről is megfogalmazódott az antiszemitizmus és a hatáskörtúllépés, illetve a *Code of Conduct* be nem tartásának vádja (Jerusalem Post Staff 2024a), ezzel szemben mások korunk ember jogi hősének tartják a jelentéstevőt és több mint 400 ezren írták alá a Nobel-békedíjra jelölését támogató petíciót (AUK Editorial 2025).

²⁸ Jerusalem Post Staff 2024b.

²⁹ Például felvetődött a kérdés, hogy a vallás- és lelkiismereti szabadság kérdésével foglalkozó ENSZ különleges jelentéstevő 2024 végi magyarországi látogatásáról készített jelentésében helyénvaló volt-e az akkor regnáló kormány Soros Györggyel, a CEU-val, illetőleg az LGBTI-személyekkel kapcsolatos álláspontjának említése, vagy ez már hatáskörtúllépésnek minősül.

(az OHCHR-től) az adott jelentéstevő nem kap megfelelő színvonalú vagy elegendő szakmai háttértámogatást.³⁰

Pénzügyi függetlenségük biztosítása végett a jelentéstevők nem kapnak fizetést, csak utazásaikkal kapcsolatos költségtérítést és napidíjat, mindazonáltal mandátumuk végrehajtását (tehát nem személyüket) egyes államok³¹ vagy egyéb szereplők önkéntes hozzájárulásokkal támogathatják. Rendkívül fontos azonban, hogy a pénzügyi támogatás ne korlátozza szakmai munkájuk függetlenségét, az ne teremtsen egyfajta függő(ségi) helyzetet, amikor is a kvázi megrendelésre, a donor által preferált szakmai álláspontot, véleményt prezentálják / kényszerülnek prezentálni. Egyesek szerint aggályokat vet fel, ha egy adott jelentéstevő munkájához olyan civil szervezet (például a Soros György által alapított Open Society Foundation vagy a Ford Foundation) nyújt pénzügyi támogatást, amelynek semlegességét bizonyos államok/ érdekcsoportok megkérdőjelezzik, s tevékenységük megítélése egyes országokban heves politikai vitákat generált az elmúlt években.³² Megjegyzendő, hogy ezen felvetések sok esetben a *rapporteur* jelentésében kritizált államtól vagy annak vezetésével szoros kapcsolatot ápoló szervezetektől érkeznek, így ezen kritikák objektivitása is megkérdőjelezhető.

Mivel a jelentéstevők munkájáért – a költségtérítést leszámítva – nem jár fizetés, túlnyomórészt olyan személyek vállalkoznak ilyen tisztség betöltésére, akik számára a rendszeres, stabil és megfelelő jövedelem kevésbé fontos, vagy mert már nyugdíjasok, de szeretnék korábban megszerzett tapasztalataikat kamatoztatva, szakmai aktivitásukat fenntartani egy adott emberi jogi területen, vagy egyéb olyan munkát is végeznek, amely egyrészt megteremti számukra a stabil jövedelmet, ugyanakkor kellően rugalmas ahhoz, hogy mellette a különleges jelentéstevői feladatokat is el tudják látni. Tipikusan ilyenek a nyugati egyetemi oktatói/kutatói munkakörök, amelyek mellett, hogy szakmailag is jól kombinálhatók egy ilyen megbízással, rugalmas időbeosztást, kreatív részmunkaidős megoldásokat, hosszabb alkotóisabadság-jellegű távollétek kivételét is lehetővé teszik.

A jelentéstevők független, politikamentes működése ellen ható belső tényezők mellett vizsgálnunk kell a munkájuk – vagy legalábbis munkájuk megítélésének – átpolitizálását erősítő külső tényezőket is. Előjáróban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az emberi jogok témaköre természeténél fogva megosztó, konfrontatív, s tekintettel arra, hogy a monitoringmechanizmusok (jelentős mértékben) az adott állam emberi jogi kötelezettségeinek teljesítését vizsgálják, és céljuk, hogy rámutassanak az esetleges hiányosságokra, gyakran előfordul ennek eredményeként, hogy az adott állam vezetése számára érzékeny, kritikus megállapításokra jutnak.

Egyértelműen érezhető és a fentiekkel magyarázható, hogy az egy adott ország teljesítményét átfogóan vizsgáló úgynevezett országmandátumok (például Irán, Oroszország vagy épp

³⁰ Az ENSZ költségvetési megszorításai következtében az egyes jelentéstevők támogatása jellemzően csak egy viszonylag alacsony beosztású (P3 besorolású) ENSZ-tisztviselő, és időnként még egy *Junior Professional Office* rendelkezésére bocsátása útján történik.

³¹ Például Oroszország a múltban önkéntes hozzájárulást biztosított a terrorizmus elleni harc emberi jogi aspektusaival foglalkozó jelentéstevőnek, Magyarország pedig a kisebbségi ügyekkel foglalkozó jelentéstevő munkáját támogatta az elmúlt években rendszeres önkéntes hozzájárulásával.

³² CORREA-CABRERA – NÚÑEZ – LUDWIG 2021. E gyakorlatot hevesen kritizálta a European Centre for Law and Justice nevű szervezet. Lásd PUPPINCK 2021. A jelentésre reagálva Philip Alston korábbi különleges jelentéstevő kiállt az eddigi gyakorlat fenntartása mellett. Lásd ALSTON 2021.

a megszállt palesztin területek emberi jogi helyzetére fókuszáló jelentéstevők) ellentmondásosabbak, mint a tematikus (például kisebbségi ügyek, egészséges környezethez való emberi jog) mandátumok, amelyek fókusza nem korlátozódik egy adott ország vagy földrajzilag meghatározott terület emberi jogi teljesítményére. Ez azonban nem zárja ki, hogy az adott tematikus jelentéstevő országlátogatása keretében mélyrehatóan vizsgálja egy adott ország teljesítményét, példának okáért a vallás- és lelkiismereti szabadság, vagy az oktatáshoz való jog területén. Az országlátogatásokról kiadott részletes jelentések is gyakran politikai viták áldozatává válnak, illetve politikai reakciókat generálnak.

Az országmandátumok létrehozására jellemzően az adott helyen zajló súlyos emberi jogi visszaélések miatt kerül sor, így nem meglepő, hogy a helyzet kialakulásáért gyakran nagyban felelős, vagy annak rendezésében sikertelen állami szervek nem is hajlandók együttműködni a jelentéstevővel, nem osztanak meg vele információkat, sőt be sem engedik az adott ország területére. A politika eszköztárát felhasználva, politikai lejárató kampányt indítanak ellene, elfogultsággal, alkalmatlansággal vagy épp bizonyos érdekcsoportok képviselétével vádolják, újraválasztását megpróbálják ellehetetleníteni,³³ fizikai biztonságát fenyegetik, szankcionálják,³⁴ sőt arra is volt már példa, hogy egy jelentéstevőt a helyi szervek terrorista szervezet tagjának minősítettek, és emiatt menekülnie kellett az adott országból.³⁵

A fentiek mellett ugyancsak a *rapporteur*ök munkájának és megítélésének egyre erősödő átpolitizálását jelzi, hogy a velük folytatott üzenetváltások, kormányzati hivatalos kommunikáció hangneme is egyre erősödik. Az elmúlt években több jelentéstevő is kapott nyers vagy akár már arrogánsnak is minősíthető, politikai tartalmú választ a jelentésükben vagy megkeresésükben kritizált országtól miniszteri³⁶ vagy nagyköveti³⁷ szinten.³⁸ Mindazonáltal nem

³³ Ez történt Francesca Albanese mandátumának meghosszabbítása kapcsán is, amikor is több civil lobbiszervezet és néhány ország (Magyarország, Amerikai Egyesült Államok, Hollandia, Argentína, Izrael) az ENSZ EJT elnökének vagy magának az ENSZ főtitkárnak címzett levélben tiltakozott az újraválasztás ellen, azonban a levélhadjárat végül sikertelen volt, s Albanese megbízatása további három évvel meghosszabbodott. Az Albanese újraválasztását ellenző leveleket és egyéb kommunikációkat a UN Watch nevű szervezet csokorba gyűjtötte: UN Watch 2024; Genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetője 2025; United States Mission 2025; UN Watch 2025.

³⁴ FISAYO-BAMBI 2025; OHCHR 2025; KHALIL 2025.

³⁵ 2018-ban az akkor épp őslakos népek jogaival foglalkozó jelentéstevőként eljáró, Fülöp-szigeteki, egyébként a *kankanaey igorot* őslakos népcsoporthoz tartozó Victoria Tauli-Corpuz kényszerült elmenekülni az országból, miután a Rodrigo Duterte által vezetett kormányzati szervek azzal vádolták, hogy terrorista csoport tagja. Lásd HOFFMANN 2025b.

³⁶ Diego García-Sayán bírák és ügyvédek függetlenségével foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak szóló megkeresése (GARCÍA-SAYÁN 2021) és a korábbi magyar külügyminiszter válasza Diego García-Sayán megkeresésére (SZIJJÁRTÓ 2021); Dainius Puras, a mindenkit megillető legmagasabb szintű, fizikai és mentális egészséghoz való joggal foglalkozó jelentéstevő, valamint Olivier De Schutter extrém szegénységgel és emberi jogokkal foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése (PURAS – DE SCHUTTER 2020) és a korábbi magyar külügyminiszter válasza Dainius Puras és Olivier De Schutter megkeresésére (SZIJJÁRTÓ 2020).

³⁷ Irene Khan véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságával foglalkozó jelentéstevő és Mary Lawlor emberi jogi jogvédők helyzetével foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése (KHAN–LAWLOR 2023) és a genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetőjének válasza Irene Khan és Mary Lawlor megkeresésére (Genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetője 2023).

³⁸ Fionnuala Ní Aoláin terrorellenes fellépéssel foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése (NÍ AOLÁIN 2019a); a korábbi magyar külügyminiszter válasza Fionnuala Ní Aoláin megkeresésére (SZIJJÁRTÓ 2019);

kizártak a részletes, szakmai ellenérveket felsorakoztató válaszreakciók (például a szaktárcák által összeállított válaszokat továbbító szóbeli jegyzékek)³⁹ sem.

A TREATY BODYKAT ÉRŐ KIHÍVÁSOK A GYAKORLATBAN

Mint korábban bemutattuk, a *treaty body*k tagjainak kiválasztása sokkal inkább átpolitizált folyamat, s már a jelöltállításához is szükséges, hogy a jelölt az őt nomináló állam számára elfogadható legyen.⁴⁰ Azt, hogy a jelölő részes államok szem előtt tartják ezen politikai/ideológiai szempontokat, az is jelzi, hogy a politikai vezetés megváltozása esetén gyakran elmarad az előző irányító hatalom által támogatott és jelölt *treaty body* tag újrjelölése⁴¹ és újraválasztása melletti kampányolás, sőt időnként inkább az új vezetés számára politikai vagy egyéb okok miatt elfogadhatóbb új jelölt indításáról döntenek, függetlenül attól, hogy az előző vezetés által jelölt *treaty body* tag milyen színvonalú munkát végzett.

A gyakorlatban egyes *treaty body* tagokkal szemben is felmerül a kritika, hogy alkalmatlanok a feladatra. Ennek egyik oka lehet a függetlenség hiánya, a politikai vagy ideológiai elfogultság, amely leggyakrabban a nem tudományos életből érkező, a végrehajtó hatalommal túl szoros kapcsolatot ápoló, volt diplomaták / kormányzati szakértők esetében tapasztalható. Mindazonáltal a korábban állami gazdasági szervezetnél dolgozó szakemberi háttér nem kizáró ok,

Fionnuala Ní Aoláin terrorrelenes fellépéssel foglalkozó jelentéstevő viszontválasza (Ní Aoláin 2019b), amelyben sajnálatosnak tartja a miniszteri válasz hangnemét és szóhasználatát, amelyet a különleges eljárások elleni támadásnak minősít. Emellett sajnálja és mély megdöbbenéssel fogadja a miniszter 2019. május 2-i nyilvános megszólalásait, amelyek mandátumának függetlenségét támadták és veszélyeztették a biztonságát: „Lastly, I regret deeply the language and tone used in an official correspondence that is expected to be a substantive response of the Government. Instead the response is an attack on the Human Rights Council’s Special Procedure. I equally regret and am deeply dismayed by your public statements on 2 May 2019, which both attacked the independence of the mandate and compromised my security.”

³⁹ Közös közlemény a budapesti Pride felvonulás megtartását megnehezítő, gyülekezési jogot szabályozó tervezett jogszabálmódosítások kapcsán (KHAN et al. 2025); a szaktárcák által összeállított válasz a közös közleményre (Comments by Hungary 2025).

⁴⁰ Tekintettel arra, hogy egy adott szakértő valamely *treaty body*ba történő jelölése kormányzati döntést igényel, a jelölt melletti több hónapig vagy akár évig tartó kampány pedig jelentős költségekkel és olyan feladatokkal is jár, amelyek az államigazgatási szervezeteket (például külügyminisztériumot, külképviseleteket) terhelik, igen valószínűtlen, hogy egy adott kormány támogassa egy nyíltan kormánykritikus, aktuális vezetés által képviselt politikai irányvonalat ellenző szakértő jelölését.

⁴¹ A második Trump-adminisztráció nem indította újra az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságába (CAT) a Biden-adminisztráció által jelölt amerikai tagját, Todd Buchwaldot, akinek így 2025 végén véget ért megbízása. A hazai gyakorlatban is találunk erre egy igen nagy port kavarázó példát, amikor is 2006-ban az akkori szocialista-szabaddemokrata koalíciós kormány nem hosszabbította meg a korábban Fidesz által jelölt, és 2002-ben sikeresen beválasztott Morvai Krisztina tagságát az ENSZ Nők Elleni Diszkriminációval Foglalkozó Bizottságában (CEDAW), s helyére Pető Andreát javasolták. Morvai álláspontja szerint kirúgása izraeli nyomásra történt egyik beadványa miatt, amely az izraeli területen élő arab és beduin nők helyzetével foglalkozott. Válaszul nyílt levélben hívta fel a figyelmet, hogy Pető Andrea az Esztartáska nevű „cionista” nőszervezet alapító tagja, ezért szerinte alkalmatlan az európai értelemben vett emberi jogok képviseletére. Értékelését a megbíráltak az akkori kormánypárti sajtóval együtt antiszemita minősítették, Morvai ellenkampánya ugyanakkor nem kizárt, hozzájárult ahhoz, hogy Pető Andrea ne kapja meg a CEDAW-ba választáshoz szükséges támogató szavazatszámot. Lásd például -rR- 2006.

s ettől függetlenül és betartva az *Addis Ababa Guidelines* rendelkezéseit, az ilyen háttérű szakemberek is tudnak megfelelő színvonalú, független munkát végezni.

Vannak olyan *treaty body* tagok, akikkel szemben a megfelelő szakmai ismeretek hiánya fogalmazódott meg kritikaként, de az is előfordult már, hogy az adott személy egészségügyi, fizikai állapota miatt bizonyult alkalmatlannak a feladat ellátására. A *treaty body* tagjai sem kapnak fizetést, emiatt pedig – hasonlóan a jelentéstevőkhöz – sok köztük az idősebb, nyugdíjas szakember, akik azonban sokszor jóval fáradékonyabbak és kevésbé bírják az ülésszakok alatti intenzív munkát, sőt – informális beszámolók szerint – gyakran elalszanak a *treaty body*-ban zajló egyeztetések közben.

A *treaty body* esetében – szemben az egyéni mandátumbirtokosokkal – a döntések kollektív munka és konszenzusos döntéshozatal eredményeként születnek. Ez egyben a megfelelő szakmai színvonalnak is a garanciája, hiszen az intenzív belső egyeztetések – egyfajta filterként funkcionálva – lehetővé teszik a gyenge vagy épp elfogult észrevételek kiszűrését. Az egyes *treaty body* sikeres, hatékony működésében kulcsszerepet játszanak az adott *treaty body* elnöke mellett a testület legaktívabb tagjai, akik jellemzően elviszik a hátukon a munka dandárját.

Természetesen a *treaty body*kon belül is előfordulhatnak összeférhetlenségi ügyek, amikor is egy *treaty body* tag kapcsán – állampolgársága vagy egyéb tényező miatt – kétségesse válik, hogy el tudna-e járni elfogulatlanul, függetlenül egy adott ügyben. A közelmúltban a Kínzás Elleni Bizottságban merült fel ilyen eset, amikor is egy Oroszország Ukrajna elleni agressziójával kapcsolatos ügy tárgyalásakor a testület orosz tagja kérte – az *Addis Ababa Guidelines* 8–10. cikkeivel összhangban – felmentését az adott ügy tárgyalásában való részvétel alól. Ez a rendelkezés, amellett, hogy a testület független, elfogulatlan működésének egyik garanciája, az adott *treaty body* tagot is védi a nyomásgyakorlástól, befolyásolási kísérletektől, amelyek a saját állampolgársága szerinti államtól esetlegesen érkehetnek. Figyelembe véve a testületen belül alkalmazott konszenzusos döntéshozatalt, vannak olyan államok, amelyek úgy látják, hogy saját tagjaikon vagy a baráti országok állampolgárságával rendelkező tagokon keresztül befolyásolni tudják a számukra érzékeny ügyekben zajló egyeztetések kimenetelét.

Az érintett országok részéről érkező nyomásgyakorlás, befolyásolási kísérletek különféle formát ölthetnek, illetve különböző csatornákon keresztül történhetnek. A téma érzékenysége miatt, és hogy ne maradjon írásos nyomuk, természetesen gyakoribb az üzenetek szóban történő átadása. Az érintett ország például saját diplomatain – akár nagykövetén – keresztül találkozót kezdeményezhet az adott *treaty body* elnökével vagy egyes tagjaival, amelynek során diplomatikus vagy akár kevésbé diplomatikus módon megfogalmazhatja a számára érzékeny üggyel kapcsolatos javaslatait, kéréseit, elvárásait. Ilyen találkozó kezdeményezése esetén az elnöknek vagy adott tagnak mérlegelnie kell, hogy egyáltalán igent mondjon-e a rá, s ha igen, arra hol és milyen keretek között, milyen formában kerüljön sor.

Az üzenetek becsatornázása természetesen történhet nem közvetlen módon is. Egyáltalán nem példanélküli, hogy az adott ügyben érintett ország a *treaty body* tagot delegáló ország hatóságaihoz (például fővárosához) fordul és kéri, hogy az a saját csatornáin keresztül juttassa el a kéréseket/üzeneteket az adott taghoz, vagy akár gyakoroljon nyomást saját állampolgárára. Ilyen esetekben a megkeresett részes állam is mérlegeli, hogy eleget tesz-e a kérésnek vagy azt – a testület és az általa jelölt tag függetlenségének megóvása érdekében – diplomatikusan elhárítja.

MEGÁLLAPÍTÁSOK

Az átpolitizálódás, az ideologizáltság erősödése, valamint a polarizálódás általános trenddé vált a nemzetközi rendszer egészében, és tetten érhető valamennyi ENSZ-szervezet munkájában is. Nem meglepő, hogy ez a jelenség az emberi jogok területén is érezhető, egy olyan alapvetően értékvezérelt területen, amely – mint fentebb rámutattunk – már természeténél fogva is eleve érzékeny és megosztó volt, s az elmúlt időszakban tapasztalt változások eredményeként ez csak tovább erősödött.

Ahogy az ENSZ jelenlegi emberi jogi főbiztosa, Volker Türk is megfogalmazta egy közel-múltban elhangzott beszédében,⁴² az emberi jogok rendszere a szokásosnál is komolyabb kihívásokkal küzd, ami a jelen tanulmányban vizsgált emberi jogi monitoringmechanizmusok működésében szintén tetten érhető.

Az előző oldalakon áttekintettük, milyen külső és belső tényezők hathatnak a monitoring-mechanizmusok függetlensége ellen, illetve vezethetnek e mechanizmusok átpolitizálódásához, illetve erősíthetik működésük átpolitizáltságát.

A nemzetközi rendszer működésének általános átpolitizálódása mellett mind a különleges jelentéstevők, mind a *treaty body*k működése kapcsán tapasztalható az államok részéről érkező nyomásgyakorlás és annak időnkénti erősödése. A nyomásgyakorlás eredményessége kétséges, azonban az egyértelműen megállapítható, hogy az eszköztár kibővült, a hangnem pedig erősödött.

Ez a jelenség elsődlegesen az államok/külső szereplők felelőssége, és az ő magatartásukkal magyarázható. Gyakran épp azon szereplők vádolnak átpolitizáltsággal és vonják kétségbe a monitoringrendszer függetlenségét, akik erősen átpolitizálják a rendszert például a kiválasztási folyamat befolyásolásával, nyomásgyakorlással, az esetlegesen megfogalmazott kritikákra adott erősen politikai reakciókkal.

Az új technológiák megjelenése és a közösségi média e területen is újfajta kihívásokat és lehetőségeket generál. Egyrészt olyan új emberi jogi kérdéseket vet fel, amelyek tematikusan is bővíti a vizsgálandó kérdések körét, másrészt az ezzel átalakult nyilvánosság, informálódás stb. eredményeként jóval nagyobb hullámokat kelthetnek egyes jelentések, kritikus megszólalások és az azokra adott kormányzati válaszreakciók. Egyes jelentéstevők az így kibővült nyilvánosságot és figyelmet kihasználva próbálják tematizálni a párbeszédet, felhívni a figyelmet a jogsértésekre, ezzel ugyanakkor időnként heves politikai reakciókat generálnak. Ezen új technológiák és az internet megkönnyítik a jelentéstevők/*treaty body* tagok elleni lejárató kampányokat, vagy akár az álhírek és a félrevezető információk terjesztését. Az érdemi és higgadt párbeszéd helyett gyakran inkább az elvadult viták terepe lesz az internet. Kérdéses, hogy egy különleges jelentéstevő vagy *treaty body* tag aktív és akár provokatív közösségimédia-használata mikor minősül pusztán hasznos figyelemfelhívásnak, információterjesztésnek, illetve mi az, ami már megkérdőjelezi a semlegességet, függetlenséget, s túllép a mértékletesség keretén. Tekintettel az elmúlt időszakban megszorodó esetekre, hasznos lenne egy olyan új

⁴² „We meet at a challenging time for human rights around the world.” Türk 2025.

belső szabályozás/iránymutatás kialakítása, amely egyértelmű kapaszkodót adhatna az ilyen jellegű kérdések eldöntéséhez.

Végezetül nem szabad elfeledkeznünk a pénzügyi megszorításokról és azok emberi jogi monitoringrendszerre gyakorolt hatásáról sem. Több *treaty body* esetében szükségessé vált az ülősszakok lerövidítése, elhalasztása, vagy épp törlése, illetve a *treaty body* által készítendő jelentések lerövidítése. Korlátozták a jelentéstevők országlátogatásainak számát is. Ezen pénzügyi megszorítások a teljes emberi jogi monitoringrendszer működtetésének fenntarthatóságát, jövőjét veszélyeztetik, és negatív hatással lehetnek az intézmények hatékonyságára, valamint függetlenségére is.

Az átpolitizálódásnak – mint fentebb láthattuk – belső, a rendszeren belülről érkező indokai is lehetnek. Ahogyan minden emberek által végzett munka esetén, itt is kiemelt szerepet játszik az emberi tényező. Mind a különleges jelentéstevői, mind a *treaty body* tagsági feladatokat emberek látják el, egyéni erősségeikkel, gyengeségeikkel, bizonyos témák kapcsán kialakított szubjektív álláspontjukkal – amely akár elfogultságba is átszaphat –, egyéni szellemi kapacitással, szakértelmükkel, tapasztalataikkal, a munkavégzést segítő vagy épp megnehezítő aktuális fizikai és mentális állapotukkal, politikai preferenciáikkal, sajátos szerepfelfogásukkal, esetleges világjobbító vagy akár világmegváltó küldetéstudatukkal. Mindezek fényében nem meglepő, hogy az említett tisztséget ellátó egyének a függetlenség követelményét és a mandátumukra vonatkozó szabályok által kialakított kereteket különféle módon értelmezik, és azokból eltérő következtetéseket vonnak le a tekintetben, hogy függetlenségük és integritásuk megőrzésének mi a legjobb módja.

Egyes vélemények szerint szerepfelfogásukat jelentős mértékben befolyásolja, hogy honnan érkeznek: például a tudományos életből, ahol az egyéni integritás, szabadon gondolkodás kiemelt fontosságú, vagy épp valamely kormányzati szervezetből, ahol a keretrendszert a felsővezetők, politikai döntéshozók alakították ki, és munkájukat a hierarchikus rendszer felsőbb szintjéről érkező utasításoknak megfelelően kellett végezniük.

Mind a jelentéstevők, mind a *treaty body* tagok között találhatunk túlnyomórészt aktivista/lobbista szerepfelfogású vagy épp közvetítő/hídépítő diplomata szerepfelfogású szakembereket.

Egyes túlkapások (példának okáért a közösségi média valamely fórumán elszabadult politikai konfrontáció állami vezetőekkel, egyes politikai ideológiák melletti nyilvánvaló elfogultság stb.) révén az egész rendszer reputációja gyengülhet, és így kártékony hatása lehet a többi jelentéstevő vagy *treaty body* munkájának megítélésére is.

ZÁRÓGONDOLATOK

Jelen tanulmány keretében bemutattuk, hogy az emberi jogi monitoringrendszer jogi és intézményi keretei – bár egyáltalán nem tökéletesek –, működőképesek és megfelelő garanciákat biztosítanak a függetlenség biztosításához és fenntartásához. Ugyanakkor láthattuk, hogy két irányból (belülről és kívülről) is érik olyan kihívások, amelyek a függetlenség ellen és az átpolitizálódás mellett hatnak. A keretek belső feszegetése (például jelentéstevői túlkapások) és a külső nyomásgyakorlás (például a kiválasztás vagy az álláspont befolyásolásának

kísérlete) mellett jelentős kihívást jelent az erőforrások hiánya vagy korlátozottsága (például pénzügyi megszorítások, OHCHR által biztosított személyzeti támogatás minimális szintje).

Az összehasonlítás rámutatott arra, hogy a jelentéstevők esetében a kiválasztás folyamata jóval kevésbé átpolitizált, és munkavégzésük feltételei is biztosítják a nagy fokú függetlenséget, azonban esetleges visszaélések/túlkapások esetén jóval gyengébbek a korrekciós mechanizmusok. A *treaty body*k tagjainak jelölési és választási folyamata alapvetően átpolitizált, ugyanakkor a testületi működésből és a konszenzusos döntéshozatalból következően az elhajlások kisebb teret kapnak, a testületen belül zajló egyeztetések pedig garantálják az elfogult, téves állásponatok kiszűrését. A testületi működés következtében a rendszerben kevésbé okoz fennakadást egyes tagok elfoglaltsága, függetlenségének hiánya.

A kiválasztási folyamat átláthatósága, érdemalapú jellege, politikai szempontoktól való függetlenítése mindkét esetben, de különösen a *treaty body* tagok tekintetében erősítendő. Fontos lenne annak minél szélesebb körű felismerése, hogy a részes államok felelőssége és egyben érdeke is a független, megfelelő szakértelemmel rendelkező szakemberek jelölése a *treaty body*kba.

Bár mindkét intézmény tekintetében érezhető a törekvés a reprezentativitás erősítésére, a jelenlegi keretrendszer és feltételek (például fizetés hiánya) gyakran a reprezentativitás/inkluzivitás ellen hatnak, és sokszor az idősebb, fizetésre nem szoruló, rugalmas állást (például egyetemi pozíciót) betöltő személyek kiválasztását eredményezik.

Összegezve az olvasottakat megállapítható, hogy bár nem tökéletes a jelenlegi intézményi rendszer, és vannak hiányosságai, gyengeségei, továbbra is fontos funkciót lát el és hozzáadott értéket generál az emberi jogok rendszerének fenntartása és fejlesztése tekintetében.

Vannak olyan elemei a jelenlegi intézményi kereteknek, amelyek kapcsán volna helye a korrekciónak vagy finomhangolásnak, ugyanakkor kétséges, hogy lenne-e erre nyitottság a jelenlegi kereteket korábban kialakító államok részéről, akik egy kompromisszum eredményeként alapodtak meg azokban a szabályokban, amelyek az adott monitoringmechanizmust és annak működési feltételeit meghatározzák. A jelenlegi nemzetközi jog- és intézményrendszernek vannak olyan szereplői, akiknek érdekük a *status quo* fenntartása, annak egyesek által gyengeségnek vélt, mások által épphogy a politikai realitásokat tükröző, akár állami befolyásolást is lehetővé tevő elemeivel együtt.

Kiemelten fontos, hogy az emberi jogi monitoringmechanizmusok függetlenségének, illetőleg átpolitizáltságának vizsgálata során ügyeljünk arra, hogy ne egyedi esetekből vonjunk le messzemenő következtetéseket a rendszer egészére nézve. Áttekintve a függetlenségre vonatkozó szabályokat mind a jelentéstevők, mind a *treaty body*k vonatkozásában, majd megvizsgálva a függetlenség ellen ható, illetőleg átpolitizálás irányában ható intézményi és egyéni, külső és belső tényezőket, megállapíthatjuk, hogy a vonatkozó szabályok többnyire védenek az átpolitizáltsághoz vezető külső és belső tényezőkkel szemben, azonban nem mindenhatók: egyes túlkapásoktól, a függetlenség – nem feltétlenül helyes – értelmezésétől vagy épp bizonyos nyomásgyakorlási törekvésektől nem tudnak megvédeni.

Mivel a függetlenség megőrzésére irányuló törekvés, illetőleg az egyes intézmények működésének átpolitizáltságát erősítő külső és belső tényezők egymás mellett, párhuzamosan és folyamatosan vannak jelen, e tanulmány címében feltett kérdésre, miszerint az ENSZ emberi jogi monitoringmechanizmusainak működését jelenleg a függetlenség vagy az átpolitizáltság

dominálja-e a gyakorlatban, a válasz az, hogy sem az egyik, sem a másik, hanem mindkettő. Ennélfogva a tanulmány pontosított címe lehetne a következő: *Függetlenség ÉS átpolitizáltság: Az ENSZ emberi jogi monitoringrendszerének működése a gyakorlatban* – immár kérdőjel nélkül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALSTON, Philip (2021): The ‘Scandal’ of Foundation Support for UN Human Rights Special Procedures. *EJIL:Talk!* 2021. augusztus 30. Online: www.ejiltalk.org/the-scandal-of-foundation-support-for-un-human-rights-special-procedures
- AUK Editorial (2025): Over 400,000 Demand Nobel Peace Prize for Gaza’s Doctors and UN’s Francesca Albanese. *AUK*, 2025. július 13. Online: <https://alarabinuk.com/en/over-400000-sign-global-petition-urging-nobel-peace-prize-for-francesca-albanese-and-gazas-doctors>
- ÇALI, Başak (2013): The Legitimacy of International Interpretive Authorities for Human Rights Treaties: An Indirect-Instrumentalist Defence. In FØLLESDAL, Andreas – SCHAFFER, Johan Karlsson – ULFSTEIN, Geir (szerk.): *The Legitimacy of International Human Rights Regimes: Legal, Political and Philosophical Perspectives. Studies on Human Rights Conventions*. Cambridge: Cambridge University Press, 141–164. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139540827.006>
- ÇALI, Başak – WYSS, Alice (2008): *Authority of International Institutions: The Case for International Human Rights Treaty Bodies*. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1278582>
- CARRARO, Valentina (2019): Electing the Experts: Expertise and Independence in the UN Human Rights Treaty Bodies. *European Journal of International Relations*, 25(3), 826–851. Online: <https://doi.org/10.1177/1354066118819138>
- Charter of the United Nations* (1945). Online: www.un.org/en/about-us/un-charter
- Comments by Hungary (2025): *OL HUN 1/2025 Reply*. A sajtótárcák által összeállított válasz a közös közleményre, 2025. április 11. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=38954>
- Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations: Adopted by the General Assembly of the United Nations 13 February 1946* (1946). Online: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-1&chapter=3&clang=_en
- CORREA-CABRERA, Guadalupe – NÚÑEZ, Lucas – LUDWIG, Hayden (2021): Assessing the International Influence of Private Philanthropy: The Case of Open Society Foundations. *Global Studies Quarterly*, 1(4). Online: <https://doi.org/10.1093/isagssq/ksab039>
- FISAYO-BAMBI, Jeremiah (2025): UN Palestine Investigator Albanese Slams US Sanctions on Her as ‘a Sign of Guilt’. *EuroNews*, 2025. július 11. Online: www.euronews.com/2025/07/11/un-palestine-investigator-albanese-slams-us-sanctions-on-her-as-a-sign-of-guilt
- GARCÍA-SAYÁN, Diego (2021): *AL HUN 2/2021*. Diego García-Sayán bírák és ügyvédek függetlenségével foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak szóló megkeresése, 2021. április 15. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=26371>

- Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights (2012): *Academy In-Brief No. 1: The Independence of UN Human Rights Treaty Body Members*. Online: <https://archives.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/The%20Independence%20of%20UN%20Human%20Rights%20Treaty%20Body%20MembersGenevaAcademGeneva.pdf>
- Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights (2021): *Working Papers: Promoting Quality, Independent and Diverse Treaty Body Membership*. Online: <https://archives.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/working-papers/Promoting%20Quality%20Independent%20and%20Diverse%20Treaty%20Body%20Membership%20.pdf>
- Genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetője (2023): *OL HUN 1/2023 Reply*. A genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetőjének válasza Irene Khan és Mary Lawlor megkezdésére, 2023. december 12. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=37857>
- Genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetője (2025): *Letter from the Permanent Representative of Hungary to the HRC President concerning the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. A genfi magyar ENSZ-misszió korábbi vezetője EJT-elnöknek küldött levele, 2025. április 1. Online: <https://unwatch.org/wp-content/uploads/2025/04/Letter-from-the-Permanent-Representative-of-Hungary-to-the-HRC-President-concerning-the-Special-Rapporteur-on-the-situation-of-human-rights-in-the-Palestinian-territories-occupied-since-1967.pdf>
- HAÁSZ Veronika – SZAPPANYOS Melinda (2011): Az ENSZ tagállamok emberi jogi helyzetét értékelő egyetemes időszakos felülvizsgálata (UPR). *Föld-Rész: Nemzetközi és Európai Jogi Szemle*, 4(1), 71–84.
- HANNUM, Hurst (2019): Undermining Old Rights with New Ones: You Can't Always Get What You Want. In HANNUM, Hurst: *Rescuing Human Rights: A Radically Moderate Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 57–79. Online: <https://doi.org/10.1017/9781108277730.006>
- HOFFMANN, Alvina (2025a): The Plural Professional: How UN Human Rights Experts Construct Their Independence. *Review of International Studies*, 52(1), 167–187. Online: <https://doi.org/10.1017/S0260210525000117>
- HOFFMANN, Alvina (2025b): The UN's Human Rights Elites: Who Are the Special Rapporteurs? *The Oxford Martin Programme on Changing Global Orders*, 2025. május 21. Online: <https://changingglobalorders.web.ox.ac.uk/article/uns-human-rights-elites-who-are-special-rapporteurs>
- Human Rights Council (2007): *Code of Conduct for Special Procedures Mandate-holders of the Human Rights Council*. A/HRC/RES/5/2 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2007. június 18. Online: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/RES/5/2
- Human Rights Council (2011): *Resolution adopted by the Human Rights Council: 16/21. Review of the work and functioning of the Human Rights*. A/HRC/RES/16/21 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2011. április 12. Online: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/g11/126/78/pdf/g1112678.pdf>

- Human Rights Council [é. n.]: *Information on the Selection and Appointment Process for Independent United Nations Experts of the Human Rights Council*. Online: www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/sp/basic-information-selection-independent-experts
- International Court of Justice (1989): Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations. *International Court of Justice*, 1989. december 15. Online: www.icj-cij.org/case/81
- International Court of Justice (1999): Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission of Human Rights. *International Court of Justice*, 1999. április 29. Online: www.icj-cij.org/case/100
- International Covenant on Civil and Political Rights* (1966). General Assembly resolution 2200A (XXI), 1966. december 16. Online: www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights
- Jerusalem Post Staff (2024a): UN Watch Calls for Sanctions against Francesca Albanese over Antisemitism and Terrorism Support. *The Jerusalem Post*, 2024. október 24. Online: www.jpost.com/international/article-825935
- Jerusalem Post Staff (2024b): Hamas October 7 Massacre a ‘Reaction to Israeli Oppression’ – UN Official. *The Jerusalem Post*, 2024. február 11. Online: www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-786255
- KHALIL, Mona Ali (2025): Francesca Albanese Is Immune From US Sanctions, UN Says. *PassBlue*, 2025. július 30. Online: <https://passblue.com/2025/07/30/francesca-albanese-is-immune-from-us-sanctions-un-says>
- KHAN, Irene – LAWLOR, Mary (2023): *OL HUN 1/2023*. Irene Khan véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságával foglalkozó jelentéstevő és Mary Lawlor emberi jogi jogvédők helyzetével foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése, 2023. december 8. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28661>
- KHAN, Irene et al. (2025): *OL HUN 1/2025*. Közös közlemény a budapesti Pride felvonulás megtartását megnehezítő, gyülekezési jogot szabályozó tervezett jogszabálmódosítások kapcsán, 2025. április 9. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29871>
- Korábbi magyar külügyminiszter válasza Dainius Puras és Olivier De Schutter megkeresésére, 2020. május 18. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=35297>
- LAMM Vanda (2013): Néhány megjegyzés az emberi jogi tárgyú egyezmények értelmezésének sajátos esetéről. In SZOBOSZLAI-KISS Katalin – DELI Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Győr: Universitas-Győr, 300–311.
- LANGRAND, Michelle (2025): UN Expert Wants to Make Women’s Rights about Biology. Campaigners Warn it’s Anti-Gender Rhetoric. *Geneva Solutions*, 2025. június 26. Online: <https://genevasolutions.news/human-rights/un-expert-wants-to-make-women-s-rights-about-biology-campaigners-warn-its-anti-gender-rhetoric>
- MUNTARBHORN, Vitit (2026): UN Special Rapporteurs and Independent Experts. In GENSER, Jared – AL HUSSEIN, Zeid Ra’ad (szerk.): *The Oxford Handbook of the UN Human Rights*

- System*. New York: Oxford Academic, 119–139. Online: <https://doi.org/10.1093/9780197599983.003.0008>
- NÍ AOLÁIN, Fionnuala (2019a): *AL HUN 2/2019*. Fionnuala Ní Aoláin terrorellenes fellépéssel foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése, 2019. április 23. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=24554>
- NÍ AOLÁIN, Fionnuala (2019b): *OL HUN 3/2019*. Fionnuala Ní Aoláin terrorellenes fellépéssel foglalkozó jelentéstevő viszontválasza, 2019. július 10. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=24698>
- O'FLAHERTY, Michael (2002): *Human Rights and the UN: Practice Before the Treaty Bodies*. The Hague – New York: M. Nijhoff.
- O'FLAHERTY, Michael (2006): The Concluding Observations of United Nations Human Rights Treaty Bodies. *Human Rights Law Review*, 6(1), 27–52. Online: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngi037>
- OHCHR (2013): *Human Rights Treaty Bodies and Election of Treaty Body Members: A Guide for United Nations Delegates Based in New York*. Online: www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/TB/ElectionsGuide.pdf
- OHCHR (2025): US Sanctions on Special Rapporteur Francesca Albanese Threaten Human Rights System: UN Experts. *OHCHR*, 2025. augusztus 8. Online: www.ohchr.org/en/statements/2025/08/us-sanctions-special-rapporteur-francesca-albanese-threaten-human-rights-system
- PAYANDEH, Mehrdad – CHUNG, Chinsung (2026): The Committee on the Elimination of Racial Discrimination. In GENSER, Jared – AL HUSSEIN, Zeid Ra'ad (szerk.): *The Oxford Handbook of the UN Human Rights System*. New York: Oxford Academic, 499–540. Online: <https://doi.org/10.1093/9780197599983.003.0016>
- PETERS [SCHLÜTTER], Birgit (2012): Aspects of Human Rights Interpretation by the UN Treaty Bodies. In KELLER, Helen – ULFSTEIN, Geir (szerk.): *UN Human Rights Treaty Bodies: Law and Legitimacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 261–319. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139047593.007>
- PUPPINCK, Grégor (2021): *The Capture of the Human Rights Protection System by Large Private Foundations*. Strasbourg: European Centre for Law and Justice. Online: <http://media.acjl.org/pdf/The-Capture-of-The-Human-Rights-Protection-System-by-Large-Private-Foundations-Gregor-Puppink-ECLJ.pdf>
- PURAS, Dainius – DE SCHUTTER, Olivier (2020): *JUA HUN 2/2020*. Dainius Puras, a mindenkít megillető legmagasabb szintű, fizikai és mentális egészséghez való joggal foglalkozó jelentéstevő, valamint Olivier De Schutter extrém szegénységgel és emberi jogokkal foglalkozó jelentéstevő Magyarországnak küldött megkeresése, 2020. május 14. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25276>
- REINISCH, August szerk. (2013): *The Privileges and Immunities of International Organizations in Domestic Courts*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199679409.001.0001>

- rR- (2006): Magyar botrány az ENSZ-ben. HVG, 2006. augusztus 2. Online: <https://hvg.hu/velemeney/20060801morvai>
- SUBEDI, Surya P. (2017): *The Effectiveness of the UN Human Rights System: Reform and the Judicialisation of Human Rights*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315200408>
- SUBEDI, Surya P. (2018): Life as a UN Special Rapporteur: The Role of UN Special Rapporteurs in Developing International Law, the Impact of Their Work, and Some Reflections of the UN Special Rapporteur for Human Rights in Cambodia. In TAN, Kevin Yew Lee (szerk.): *Asian Yearbook of International Law, Volume 20 (2014)*. Leiden: Brill–Nijhoff, 12–52. Online: https://doi.org/10.1163/9789004379770_003
- SZIJJÁRTÓ, Péter (2019): *AL HUN 2/2019 Reply*. A korábbi magyar külügyminiszter válasza Fionnuala Ní Aoláin megkeresésére, 2019. április 30. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=34655>
- SZIJJÁRTÓ, Péter (2020): *JUA HUN 2/2020 Reply*. A SZIJJÁRTÓ, Péter (2021): *AL HUN 2/2021 Reply*. A korábbi magyar külügyminiszter válasza Diego García-Sayán megkeresésére, 2021. április 23. Online: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=36159>
- TÜRK, Volker (2025): “Humanity Belongs at the Heart of Policy” – High Commissioner Tells Princeton Students. *OHCHR*, 2025. április 4. Online: www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2025/04/humanity-belongs-heart-policy-high-commissioner-tells-princeton
- UN Watch (2024): *Objections to Reappointment of UN Rapporteur Francesca Albanese*. 2024. április 4. Online: <https://unwatch.org/objections-to-reappointment-of-un-rapporteur-francesca-albanese>
- UN Watch (2025): *Written Statement Submitted by United Nations Watch, a Non-Governmental Organization in Special Consultative Status*. A UN Watch ENSZ-főtitkárnak küldött levele, 2025. május 29. Online: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g25/105/37/pdf/g2510537.pdf>
- United Nations (1969): Privileges and Immunities of the Members of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination. In *United Nations Juridical Yearbook*. New York: United Nations, 207–210. Online: <https://legal.un.org/unjuridicalyearbook/pdfs/english/volumes/1969.pdf>
- United Nations (2002): *Regulations Governing the Status, Basic Rights and Duties of Officials other than Secretariat Officials and Experts on Mission*. ST/SGB/2002/9 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2002 június 18. New York: United Nations. Online: <https://docs.un.org/en/st/SGB/2002/9>
- United Nations (2012): *Report of the Chairs of the human rights treaty bodies on their twenty-fourth meeting: Guidelines on the independence and impartiality of members of the human rights treaty bodies (“The Addis Ababa guidelines”)*. A/67/222 jelzetű ENSZ-dokumentum, 2012. augusztus 2. Online: www.ohchr.org/en/documents/reports/report-chairs-human-rights-treaty-bodies-their-twenty-fourth-meeting

United States Mission (2025): *U.S. Mission to the United Nations Statement Opposing Francesca Albanese's Mandate as UN Special Rapporteur*. Az USA ENSZ-missziójának közleménye, 2025. július 1. Online: <https://usun.usmission.gov/u-s-mission-to-the-united-nations-statement-opposing-francesca-albaneses-mandate-as-un-special-rapporteur-2>

ZYBERI, Gentian – SALAMA, Ibrahim (2023): The Influence of Politics on the Work of the UN Human Rights Treaty Bodies. In ANDREASSEN, Bård (szerk.): *Research Handbook on the Politics of Human Rights Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 311–327. Online: <https://doi.org/10.4337/9781789908831.00023>

Dr. Turbék Zoltán nemzetközi jogász, valamint nemzetközi szervezetekkel és emberi jogokkal foglalkozó korábbi karrierdiplomata, a Külügyminisztérium Nemzetközi Szervezetek Főosztályának korábbi vezetője, volt ENSZ-(IAEA-, WHO-)tisztviselő, jelenleg a Geneva Centre for Security Policy vendégkutatója, a mesterséges intelligencia és egyéb új technológiák szabályozásával foglalkozó szakértő.